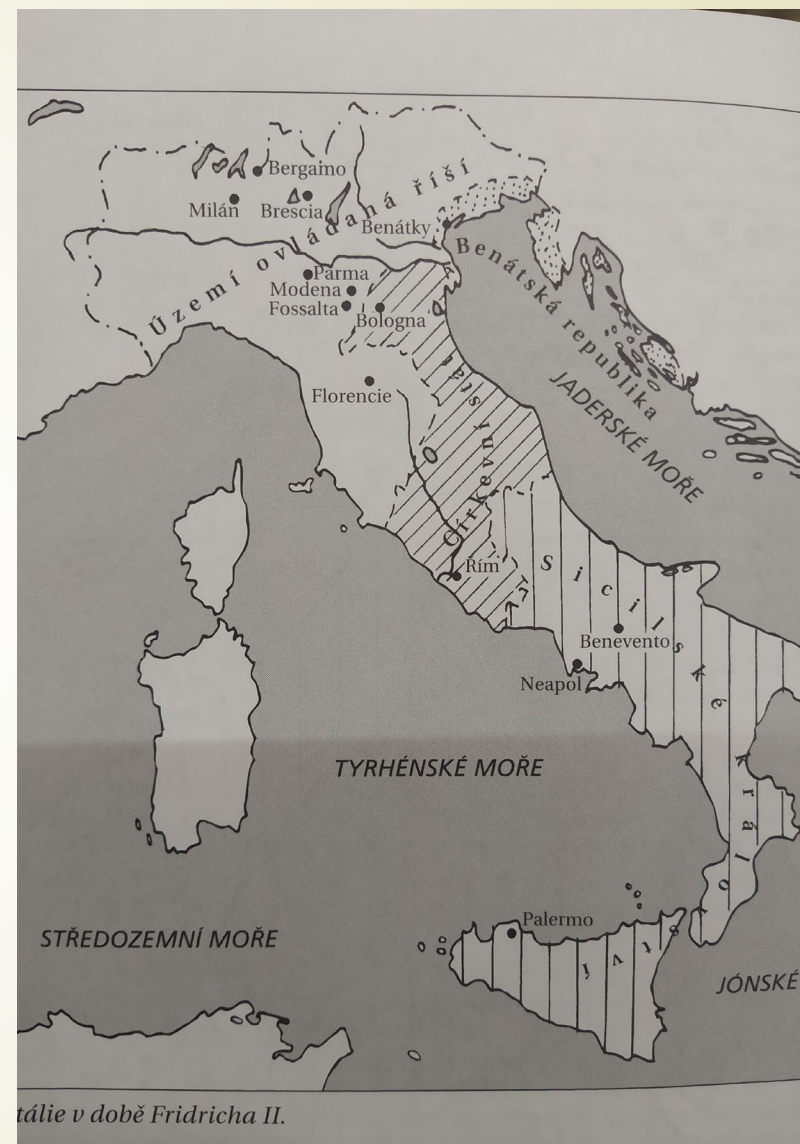




Počátky italské literatury

Politická a kulturní situace na Apeninském poloostrově ve středověku

- ▶ - <https://www.vanillamagazine.it/una-video-mappa-mostra-i-confini-dell-italia-dal-477-a-oggi/>
- ▶ **Opožděný vývoj literatury psané v „lidové řeči“** (*il volgare*)
- ▶ - **přežívání latiny** (dědictví antického Říma, vliv církve)
- ▶ - **politická fragmentace** na tomto území; chybí takové silné feudální centra jako byly francouzské dvory
- ▶ - Říše x Papež (ghibellini x guelfi)
- ▶ - **až zač. 13 st.** se politická situace na poloostrově změní tak, že umožní **vznik literární produkce v „lingua del sì“**
- ▶ **Doba Fridricha II (Sicílie); městské komuny** v severní a střední Itálii; univerzity – Bologna, Padova, Salerno, Neapol aj.
- ▶ - **jazyková nejednotnost:** „dialekty“, v nichž vznikaly nejstarší památky: franko-benátský, lombardský, umbrijský, sicilský, toskánský



Duecento a trecento (13. a 14. století)

- - Žakéři (giullari)
- - Duchovní poezie
- - *La scuola siciliana* – Sicilská básnická škola
- - Lyrická poezie v Toskánsku – *Dolce stil novo*
- - didakticko-alegorická poezie
- - komicko-realistická poezie

obr.: zač. 14.stol.



Giullari – žakéři

- ▶ **žakéři – giullari – joculatores** (potulní pěvci – *cantastorie*, herci, hudebníci, tanečníci, šarlatáni...), někteří působili u dvorů, jiní v lidovém prostředí – trhy, hospody apod.
- ▶ některé typy žakéřských písní: *la tenzone* (žertovný spor), *il contrasto* (“hádání”), *la frottola* (lidová báseň, kuriózní náměty), *lo strambotto* (lidová báseň, satirická nebo milostná), *l'alba*, *il lamento*, *la malmaritata*, *la ballata* (zpěv doprovázený tancem), *la canzone* (původ provensálský, zprvu s hudebním doprovodem), *il serventese* (původ provensálský, námět oslavný, politický, morální, náboženský); aj.
- ▶ proslulí žakéři: Ruggieri Apugliese, původem zřejmě ze Sieny, žil kolem poloviny 13. stol. Matazone da Caligano, žil ve 13. století, *Detto dei villani* – satira zesměšňující venkovany. **Cielo D'Alcamo**, Sicilan, žil ve 13. století, pravděpodobně byl v kontaktu se dvorem Fridricha II. a prostředím sicilské básnické školy – *Rosa fresca aulentissima* („*contrasto*“ - spor mezi dvořicím se žakéřem a dívkou, která se mu nakonec podvolí). Francesco di Vannozzo, 14. století, původem z Padovy.
- ▶ Někteří žakéři (zvaní také *cantastorie*) **přednášeli** rovněž **francouzskou hrdinskou epiku** a romány na bretonské a antické náměty - vznik osobitého italského žánru zvaného „**il cantare**“ (forma: oktáva - osmiveršová strofa) - **inspirace pro renesanční rytířské eposy**
Antonio Pucci: *Gismirante*



Duchovní poezie

► František z Assisi (1182-1226)

- **Píseň tvorstva** (*Il cantico delle creature- Chvála stvoření, Píseň bratra Slunce* atd.)
- - nepravidelné, asonující nebo rýmované verše
- - umbrijský dialekt
- - napsána patrně v průběhu roku 1224
- Píseň shrnuje a vyjadřuje Františkovu spiritualitu a pokoru, jde o chválu Pána, využívající jednak tradiční biblická epiteta, a jednak originální "*chválu Boha skrze všechna jeho stvoření*".

San Francesco d'Assisi

Il Cantico di Frate Sole

o *Delle Creature*

Altissimu, onnipotente bon Signore,
Tue so' le laude, la gloria e l'honore et onne
benedictione.

Ad Te solo, Altissimo, se konfano,
et nullu homo ène dignu te mentovare.

Laudato sie, mi' Signore cum tucte le Tue creature,
spetialmente messor lo frate Sole,
lo qual è iorno, et allumini noi per lui.
Et ellu è bellu e radiante cum grande splendore:
de Te, Altissimo, porta significatione.

Laudato si', mi Signore, per sora Luna e le stelle:
in celu l'ài formate clarite et pretiose et belle.

Laudato si', mi' Signore, per frate Vento
et per aere et nubilo et sereno et onne tempo,
per lo quale, a le Tue creature dài sustentamento.

Laudato si', mi Signore, per sor'Acqua.
la quale è multo utile et humile et pretiosa et casta.

Přeložil Jaroslav Pokorný

Píseň bratra Slunce (Píseň tvorstva)

Nejvyšší všemohoucí dobrý Pane,
tvé jsou chvály, sláva, čest a všecko požehnání;

jenom tobě patří, Nejvyšší ty,
oslovit tě jménem žádný člověk hoden není.

Chválen buď, můj Pane, mnou a všemi stvořeními,
a především panem bratrem sluncem,
jenž přináší den a jímž nás osvětluješ;
krásný je a září velikou se skvěje,
Nejvyšší, a tvoje světlo vyjadřuje.

Chválen buď, můj Pane, skrze sestru lunu, skrze
hvězdy;
na nebi stvořils je jasné, jako drahokamy krásné.

Chválen buď, můj Pane, skrze bratra vítr,
skrze vzduch a mraky, jasno, všecka počasí,
kterými všem stvořením svým žítí dáváš.

Chválen buď, můj Pane, skrze sestru vodu,
která je tak užitečná, dobrá, pokorná a čistá.

Laudato si', mi Signore, per frate Focu,
per lo quale ennallumini la nocte:
ed ello è bello et iocundo et robustoso et forte.

Laudato si', mi Signore, per sora nostra matre Terra,
la quale ne sustenta et governa,
et produce diversi fructi con coloriti fior et herba.

Laudato si', mi Signore, per quelli che perdonano per
lo Tuo amore
et sostengono infermitate et tribulatione.

Beati quelli ke 'l sosterranno in pace,
ka da Te, Altissimo, sirano incoronati.

Laudato si' mi Signore, per sora nostra Morte
corporale,
da la quale nullu homo vivente pò skappare:
guai a quelli ke morrano ne le peccata mortali;
beati quelli ke trovarà ne le Tue sanctissime voluntati,
ka la morte secunda no 'l farrà male.

Laudate et benedicete mi Signore et rengratiate
e serviateli cum grande humilitate.

Chválen bud', můj Pane, skrze bratra oheň,
který poskytuješ našim nocem,
a je krásný, radostný a mohutný a silný.

Chválen bud', můj Pane, skrze naši sestru, matku
zemi,
která dává život a jež vládne nade všemi
a jež rodí různé plody, trávu a barevné květy.

Chválen bud', můj Pane, skrz ty, kdo z tvé lásky
odpouštějí
a snášejí nemoci a protivenství.

Blažení jsou ti, kdo věrně v míru vytrvají,
neboť ty je budeš korunovat v nebi.

Chválen bud', můj Pane, skrze naši sestřičku – smrt
těla,
před níž žádný živý člověk kam utéci nemá.
Běda těm, kdo zemrou ve smrtelných hříších!
Blaze těm, jež ve tvé svaté vůli konec přistih!
Druhá smrt, smrt duše, nic jim zlého neudělá.

Chvalte mého Pána, blahořečte, děkujte mu
a s velikou pokorností sloužete mu!



Duchovní poezie

- **Jacopone da Todi** (asi 1230-1306)
- Psal **básně duchovní, mystické**, ale **také politické a mravoučné**. Sbíрка s názvem **Laude** jich obsahuje 92.
- *O papa Bonifazio molt'ài iocato al mondo* (obviňuje papeže z protekce, chamtivosti, bezbožnosti, pověr a kacířství, předpovídá mu věčné zatracení)
- Jacopone měl blízko v františkánském řádu, který měl s Bonifácem VIII problematické vztahy; kvůli kritice papeže byl Jacopone exkomunikován a na několik let uvězněn (*Que farai, fra' Iacovone?*).
- **Lauda – duchovní píseň ve formě ballaty** – rozšířená zejména v Umbrii mezi 12. až 15. stoletím. *Lauda drammatica* (dialogizovaná): *Donna de Paradiso* neboli *Pianto della Madonna* (otevívá cestu k náboženskému dramatu, tzv. sacra rappresentazione)
<http://www.medievista.it/2015/04/02/donna-de-paradiso/>
- Jacoponovi bývá připisován také text latinské skladby *Stabat Mater*

La scuola siciliana

- ▶ **poezie sicilské básnické školy**
– královský dvůr Fridricha II. - období 1230-1250
- ▶ **vliv okcitánské trubadúrské poezie**
- ▶ **témata: dvorská láska, intelektuální úvahy o lásce;**
- ▶ **Láska – idealizována, abstraktní, začíná skrze pohled**
- ▶ **Jazyk: „siciliano illustre“**
- ▶ **básníci: většinou vysocí úředníci u královského dvora,** vzdělání, nemuseli být aristokratického původu, jejich úkolem bylo také psaní poezie, což dvoru dodávalo prestiž, často nedosahovali tvůrčí spontánnosti a originality svých okcitánských předchůdců
- ▶ **Jacopo/Giacomo da Lentini (sonet), Pier delle Vigne, Guido delle Colonne, Rinaldo d'Aquino, Giacomino Pugliese, Stefano Protonotaro da Messina, Jacopo Mostacci, Ciaccio dell'Anguillara, Federico II, Enzo di Svevia, aj.)**



La scuola siciliana

► Sonet

- V původní podobě byl italský sonet rozdělen do osmiverší a šestiverší. Osmiverší obsahovalo propozici a šestiverší pak přineslo její řešení. Původní da Lentiniho sonet měl rýmovou strukturu a-b-a-b, a-b-a-b, avšak sonet brzy získal strukturu a-b-b-a, a-b-b-a.
- Šestiverší bylo možné rýmovat dvěma způsoby: c-d-e c-d-e a c-d-c c-d-c. Později byla uvedena i další rýmová schémata.
- Devátý verš (tzv. volta) tvořil obrat v celé básni a změnu tématu či atmosféry sonetu.

Giacomo da Lentini

*Io m'aggio posto in core a Dio servire,
com'io potesse gire in paradiso,
al santo loco, c'aggio audito dire,
o' si mantien sollazzo, gioco e riso.*

*Sanza mia donna non vi voria gire,
quella c'à blonda testa e claro viso,
che senza lei non poteria gaudere,
estando da la mia donna diviso.*

*Ma no lo dico a tale intendimento,
perch'io peccato ci volesse fare;
se non veder lo suo bel portamento*

*e lo bel viso e 'l morbido sguardare:
che'l mi teria in gran consolamento,
veggendo la mia donna in ghiora stare.*

Přeložil Jan Vladislav

Předsevzal jsem si sloužit Hospodinu,
abych se jednou dostal do ráje,
protože tam, v tom jeho svatém klínu
se každý prý jen věčně raduje.

Leč bez mé paní, bez těch jasných skrání
a plavých vlasů bych tam nešel rád:
kdybych byl vzdálen od své krásné paní,
nemohl bych se nikdy radovat.

Tím vším však nechci říci bez ostychu,
že bych se tam chtěl dopustit snad hříchu:
chtěl bych jen vidět její krásný vzhled,

tu tvář a oči, hledící tak sladce:
až bych ji viděl smát a radovat se,
neuměl bych své blaho povědět.

Vývoj lyrické poezie v Toskánsku

- od poloviny 13. století se centrem italské poezie stávají toskánské městské komuny

> překlady sicilské poezie do toskánštiny

- starší generace toskánských básníků (siculo-toscani): Guittone d'Arezzo, Bonagiunta

Orbicciani, Chiaro Davanzati, Monte Andrea, Dante da Maiano, Compiuta Donzella aj.);

Tematika: milostná (navazují na okcitánské a sicilské básníky), nově též politická, morální apod.

- mladší generace toskánských a bolognských básníků
- *dolce stil n(u)ovo* (tzv. stilnovismus, cca. 1280-1330)

Guido Guinizelli, Dante Alighieri, Guido Cavalcanti, Lapo Gianni, Cino da Pistoia, Gianni Alfani, Dino Frescobaldi aj.

Témata: láska je ztotožněna s mravní ctností, žena-anděl je zprostředkovatelkou mezi nebem a zemí, láska je vnímána také jako duchovní (až mystický) prožitek; jindy (např. u Cavalcantiho) ovšem nenaplněná láska vede k utrpení, někdy s tragickými následky.

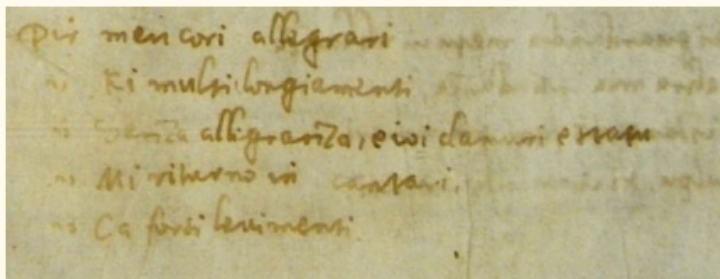
- Styl: jednoduchá syntax, slovník rafinovaný, muzikální; elegantní jednoduchost



Vývoj lyrické poezie v Toskánsku

Pir meu cori allegrari
chi multu longiamenti
senza alligranza e joi d'amuri è statu,
mi ritornuu in cantari,
ca forsi levimenti
da dimuranza turniria in usatu
di lu troppu taciri;
e quandu l'omu ha rasuni di diri,
ben di' cantari e mustrari alligranza,
ca senza dimustranza
joi siria sempri di pocu valuri;
dunca ben di' cantari onni amaduri.

[Stefano Protonotaro, ed. Panvini 1955, 125-26]



Bologna, Biblioteca comunale dell'Archiginasio, Serie B 3467 (Ba5 ff. 40r-41r)

Giacomo da Lentini

*Io m'aggio posto in core a Dio servire,
com'io potesse gire in paradiso,
al santo loco, c'aggio audito dire,
o' si mantien sollazzo, gioco e riso.*

*Sanza mia donna non vi voria gire,
quella c'à blonda testa e claro viso,
che senza lei non poteria gaudere,
estando da la mia donna diviso.*

*Ma no lo dico a tale intendimento,
perch'io peccato ci volesse fare;
se non veder lo suo bel portamento*

*e lo bel viso e 'l morbido sguardare:
che'l mi teria in gran consolamento,
veggendo la mia donna in ghiora stare.*

Sonetto

Si compone di 14 versi **endecasillabi**,
ripartiti in quattro strofe:
2 quartine, 2 terzine.
Le rime sono *alternate* nelle quartine,
invertite nelle terzine.

A
B
A
B

A
B
A (rima siciliana – “gaudire”)
B

C
D
C

D
C
D

Lapo Gianni

Amor, eo chero mia donna in domino,
l'Arno balsamo fino,
le mura di Firenze inargentate,
le rughe di cristallo lastricate,
fortezze alt' e merlate,
mio fedel fosse ciaschedun latino;
il mondo in pace, sicuro 'l camino,
no mi nocchia vicino,
e l'aria temperata verno e state;
[e] mille donne e donzelle adornate
sempre d'amor pregiate
meo cantasser la sera e 'l matino;
e giardin' fruttuosi di gran giro,
con grande uccellagione,
pien' di condotti d'acqua e cacciagione;
bel mi trovasse come fu Absalone,
Sanson[e] pareggiasse e Salamone;
servaggi di barone
sonar viole, chitar[r]e e canzone;
poscia dover entrar nel cielo empiro:
giovane, sana, alegra e sicura
fosse mia vita fin che 'l mondo dura.

Přeložil Jan Vladislav

Dej, lásko, ať se milá ke mně vine,
ať v Arnu balzám plyne,
ať jsou zdi Florencie postříbřené,
ulice křišťálově vydlážděné
a bašty s cimbuřími,
ať každý Ital je mým vazalem,
ať žije v bezpečí a míru zem,
ať soused neškodí mi,
ať je čas mírný v zimě jako v létě,
ať všechny dívčiny a panny v světě,
které má Láska v moci,
zpívají se mnou písně dnem i nocí,
ať jsou vždy sady obtíženy plody,
ať mají dosti ptactva i dost vody
a zvěře bez ustání,
ať mám tvář překrásného Absolóna,
moc Samsona a moudrost Šalamouna
a čeleď jako páni,
ať znějí kancóny a housle hrají
a posléze ať dojdu blaha v ráji:
ať plný mládí, veselí a jasu
můj život trvá do skonání času.

Guido Guinizzelli


*Al cor gentil rempaira sempre amore
come l'ausello in selva a la verdura;
né fe' amor anti che gentil core,
né gentil core anti ch'amor, natura:
ch'adesso con' fu 'l sole,
sì tosto lo splendore fu lucente,
né fu davanti 'l sole;
e prende amore in gentilezza loco
così propiamente
come calore in clarità di foco.*

*Foco d'amore in gentil cor s'apprende
come vertute in petra preziosa,
che da la stella valor no i discende
anti che 'l sol faccia gentil cosa;
poi che n'ha tratto fòre
per sua forza lo sol ciò che li è vile,
stella li dà valore:
così lo cor ch'è fatto da natura
asletto, pur, gentile,
donna a guisa di stella lo 'nnamora.*

Přeložil Jan Vladislav

V šlechtném srdci láska je a byla,
vždy doma jako v loubí lesa pták;
příroda však tu lásku nestvořila
dříve než srdce ani naopak!
Vždyť světlo také bylo
zároveň s jasným sluncem nebesklonu
a předtím nezářilo;
a v šlechtnosti láska přebývá
právě tak po zákonu
jako teplo v ohni, který jasně plá.

Šlechtné srdce láska prostupuje
jak vzácná síla vzácný drahokam;
ale ta moc naň z hvězdy sestupuje,
až když se sluncem zušlechtí on sám.
Až když se za pomoci
slunce už zbavil špíny, jež v něm byla,
nadá ho hvězda mocí;
a tak i srdci, které příroda
zjemnila, zušlechtila,
jako ta hvězda paní lásku dá.



Amor per tal ragion sta 'n cor gentile
per qual lo foco in cima del doplero:
splendeli al su' diletto, clar, sottile;
no li stari' altra guisa, tant' è fero.

Così prava natura
recontra amor come fa l'aigua il foco
caldo, per la freddura.

Amor in gentil cor prende rivera
per suo consimel loco
com' adamàs del ferro in la minera.

Fere lo sol lo fango tutto 'l giorno:
vile reman, né 'l sol perde calore;
dis' omo alter: «Gentil per sclatta torno»;
lui semblo al fango, al sol gentil valore:
ché non dé dar om fé
che gentilezza sia fòr di coraggio
in dignità d'ere'
sed a vertute non ha gentil core,
com' aigua porta raggio
e 'l ciel riten le stelle e lo splendore.

V šlechtném srdci láska dlí a dýše,
právě tak jako plamen na svíci,
a nebyla by jinde ve své pýše
než tam, kde hoří, jasná, zářící.
Vždyť přece ke špatnosti
se Láska má jak žhnoucí oheň k vodě,
ve které mrazí kosti:
v šlechtném srdci Láska nalézá
svůj stánek v stejné shodě
jako magnet v sloji plné železa.

Ač slunce pálí do bláta z vší síly,
bláto dál čpí a slunce dál se skví;
kdo říká rád: „Jsem rodem ušlechtilý,“
je jak to bláto v záři šlechtictví.
Proto ať nevěříte,
že ušlechtilost spočívá snad v rodu,
nikoliv v citech:
kdo neuměl své city zušlechtit,
ten připomíná vodu,
jíž pouze projde z nebe hvězdný svit.

Splende 'n la 'ntelligenzïa del cielo
Deo criator più che 'n nostr'occhi 'l sole:
quella intende suo fattor oltra cielo,
e 'l ciel volgiando, a Lui obedir tole,

e consegue, al primero,
del giusto Deo beato compimento:
così dor dovria, al vero,
la bella donna, poi che 'n gli occhi splende
del suo gentil talento,
che mai di lei obedir non si disprende.

Donna, Deo mi dirà: «Che presomisti?»,
sïando l'alma mia a Lui davanti.

«Lo ciel passasti e 'nfin a Me venisti
e desti in vano amor Me per semblanti:
ch'a Me conven le laude
e a la reina del regname degno,
per cui cessa onne fraude».

Dir Li porò: «Tenne d'angel sembianza
che fosse del Tuo regno;
non me fu fallo, s'eo li posi amanza».

Bůh Stvořitel se jeví bez ustání
andělům jasněji než slunce nám;
vnímají jasnozřivě jeho přání
a hýbou nebesy, jak chce On sám.

A jako Boží přání
vzápětí vede vždycky k naplnění,
tak také krásná paní –
sotva ji spatříš v jejím jasu stát –
člověka rázem změní
a on ji musí vždycky poslouchat.

Paní, až jednou vzlétnu z této země,
řekne mi Bůh: „Co jsi to učinil?
Prošel jsi nebem, došel jsi až ke mně
a se mnou srovnávals tu, již jsi ctil!
Taková chvála sluší
jedině mně a Paní Rajské Říše,
jež drtí svůdce duší!“

Já řeknu však: „Vždyť měla vzhled a šat
anděla ze Tvé výše –
a proto nebyl hřích ji uctívat!“

Guido Cavalcanti


Perch'ì no spero di tornar giammai,
ballatetta, in Toscana,
va' tu, leggera e piana,
dritte'a la donna mia,
che per sua cortesia
ti farà molto onore.

Tu porterai novelle di sospiri
piene di dogli' e di molta paura;
ma guarda che persona non ti miri
che sia nemica di gentil natura:
ché certo per la mia disavventura
tu saresti contesa,
tanto dal lei ripresa
che mi sarebbe angoscia;
dopo la morte, poscia,
pianto e novel dolore.

Přeložil Jan Vladislav

Protože se už sotva někdy vrátím,
balato, do Toskány,
rozleť se ty v ty strany,
jdi ty k mé paní sama
a moje milovaná
tě přijme s velkou ctí.

Zanes jí zvěsti, vzdechy moje bědné,
tonoucí v samých úzkostech a žalech,
dej ale pozor, ať tě nezahlédne
nějaký špatný člověk nenadále:
ten by tě hned k mé trýzni neskonalé
odehnal bez váhání
daleko od mé paní
a tak bych ještě v hrobě
se mučil kvůli tobě
zas novou bolestí.



Tu senti, ballatetta, che la morte
mi stringe s', che vita m'abbandona;
e senti come 'l cor si sbatte forte
per quel che ciascun spirito ragiona.
Tanto è distrutta già la mia persona,
ch'i' non posso soffrire:
se tu mi vuoi servire,
mena l'anima teco
(molto di ciò ti preco)
quando uscirà del core.

Deh, ballatetta mia, a la tu' amistate
quest'anima che trema raccomandando:
menala teco, nella sua pietate,
a quella bella donna a cu' ti mando.
Deh, ballatetta, dille sospirando,
quando le se' presente:
- Questa vostra servente
vien per istar con voi,
partita da colui
che fu servo d'Amore - .

Tu, voce sbigottita e deboletta
ch'esci piangendo de lo cor dolente
coll'anima e con questa ballatetta
va' ragionando della strutta mente.
Voi troverete una donna piacente,
di s' dolce intelletto
che vi sarà diletto
starle davanti ognora.
Anim', e tu l'adora
sempre, nel su'valore.

Ty víš, má balato, že mám smrt v duši
a že tu budu žít už jenom chvíli;
ty to víš, jak mi srdce těžce buší
tím, že je roztrženo v steré díly.
Jsem zničen tak, že dál už nemám síly
snášet to utrpení.
Prosím tě o přispění -
ať smí má duše s tebou,
odved' ji, písni, s sebou,
až srdce opustí.

Svěřuji, balato, tvé laskavosti
tu duši, jež se chvěje bez ustání;
odved' ji s sebou ve své útrpnosti
tam, kam tě posílám, k mé krásné paní.
A potom, balato, se obrať na ni
a řekni vzdychající:
„Zde máš svou služebnici,
jež opustila tělo,
které vám náleželo
v milostném poddanství.“

A ty, můj slabý, ulekaný hlase,
z bolestných prsou s pláčem stoupající,
ty jdi s mou duší a s mou písni zase
a hovoř o mé mysli zoufající.
Přijed'te k paní s láskyplnou lící,
s duchem tak utěšeným,
že bude potěšením
pro vás být u ní věčně.
A ty ji, duše, vděčně
vždy miluj a vždy cti.

Dante Alighieri: *Vita nuova*

Tanto gentile e tanto onesta pare
la donna mia, quand'ella altrui saluta,
ch'ogne lingua deven tremando muta,
e li occhi no l'ardiscon di guardare.

Ella si va, sentendosi laudare,
benignamente d'umiltà vestuta;
e par che sia una cosa venuta
da cielo in terra a miracol mostrare.

Mòstrasi sì piacente a chi la mira,
che dà per li occhi una dolcezza al core,
che 'ntender no la può chi non la prova:

e par che de la sua labbia si mova
un spirito soave pien d'amore,
che va dicendo a l'anima: «Sospira!»

Přeložil Jan Vladislav

Tak šlechtná, tak ctnostná vždy má paní
připadá všem, jež při setkání zdraví,
že třesoucí se rty už slůvka nevypraví
a zrak se neodváží vzhlédnout na ni.

A kráčí, i když slyší chválit sebe,
v pokoru dobrotivě přioděna,
a připadá všem jako div, jak žena,
jež sestoupila ze samého nebe.

Každému, kdo se na tu krásu dívá,
očima k srdci bez ustání splývá
slast, kterou chápe jen ten, kdo ji zná.

A z jejich úst vždy jako když se line
dech plný lásky, který s něhou plyne
k duši a říká: Vzdychej, ubohá.

Dante Alighieri: *Rime*

Guido, i' vorrei che tu e Lapo ed io
fossimo presi per incantamento,
e messi in un vasel ch'ad ogni vento
per mare andasse al voler vostro e mio,

si che fortuna od altro tempo rio
non ci potesse dare impedimento,
anzi, vivendo sempre in un talento,
di stare insieme crescesse 'l disio.

E monna Vanna e monna Lagia poi
con quella ch'è sul numer de le trenta
con noi ponesse il buono incantatore:

e quivi ragionar sempre d'amore,
e ciascuna di lor fosse contenta,
sì come i' credo che saremmo noi.

Přeložil Jan Vladislav

Kdyby nás, Guido, někdo znenadání
chtěl zanést kouzlem, tebe, Lapa, mě,
na koráb, který by plul bezpečně
pod každým větrem podle našich přání,

takže by bouře ani nepohody
nás nemohly už nikdy rozdělit,
ba naopak, že bychom chtěli žít
navždy tak pospolu a plní shody!

A kdyby tam ten kouzelník chtěl dát s námi i
paní Lagiu s paní Vannou
a s krásnou paní mnou tak opěvanou,

abychom mohli v lásce rozmlouvat,
pak by se všechny samým štěstím smály a
my se, věřím, s nimi radovali.

komicko-realistická poezie

- **Rustico di Filippo** – Florentin, ghibellin, z obchodnické rodiny; ve svých básních často zachycuje směšné figurky z měšťanských vrstev (*Oi dolce mio marito Aldobrandino; Una bestiuola ho visto molto fera; Quando Dio messer Messerin fece*).
- **Cecco Angiolieri** – původem ze Sieny, guelf, syn bohatého bankéře; hráč, pijan a milovník žen; měl problémy se zákonem, zanechal po sobě dluhy; jako spojenec Florencie bojoval roku 1289 u Campaldina proti Arezzu, tam se zřejmě seznámil s Dantem; zřejmě po roce 1296 byl v politickém vyhnanství v Římě; jeho básnická tvorba je karikaturou „sladkého nového stylu“ (milénka Becchina).
- **Folgore da San Gimignano** – původem ze San Gimignano, guelf; ve své básnické tvorbě navazuje na tradici okcitánského žánru “plazer” – líčí příjemné zábavy aristokratů; *Sonetti de' mesi* – 14 sonetů, v nichž básník popisuje, jak lze příjemně trávit čas během jednotlivých měsíců, adresátem je pan Nicolò di Nisi (Nigi) ze Sieny; *Sonetti della settimana* – adresátem je Carlo di messer Guerra Caviccioli z Florencie.

Ceco Angiolieri

*S'ì fosse foco, arderèi 'l mondo;
s'ì fosse vento, lo tempesterei;
s'ì fosse acqua, i' l'annegherei;
s'ì fosse Dio, mandereil' en profondo;*

*s'ì fosse papa, sare' allor giocondo,
ché tutti cristiani imbrigherei;
s'ì fosse 'mperator, sa' che farei?
A tutti mozzarei lo capo a tondo.*

*S'ì fosse morte, andarei da mio padre;
s'ì fosse vita, fuggirei da lui:
similmente farìa da mi' madre.*

*S'ì fosse Cecco, com'ì sono e fui,
torrei le donne giovani e leggiadre:
e vecchie e laide lasserei altrui.*

*Kdybych byl oheň, zapálil bych svět,
kdybych byl vítr, rozvál bych jej v prach
kdybych byl příval, rázem bych jej splách,
kdybych byl Bůh, do pekel bych jej smet;*

*kdybych byl papež, ach, to bych se smál,
to by se měli všichni křesťané,
kdybych byl císař, věřte nebo ne,
všem poddaným bych hlavy usekal;*

*kdybych byl smrtka, šel bych za otcem,
kdybych byl život, prchl bych mu z žil
a totéž bych i s matkou učinil;*

*kdybych byl Cecco, jako že jím jsem,
sám bych si všechny krásné ženy vzal
a ošklivé těm druhým ponechal.*

*Přeložil Jaroslav Pokorný. In Navštívení krásy.
Italská renesanční lyrika. Máj, Praha 1964.*

Cecco Angiolieri

CII

[*A Dante Alighieri*]

Dante Alighier, s'ì so bon begolaro,
tu mi tien' bene la lancia a le reni,
s'eo desno con altrui, e tu vi ceni;
s'eo mordo 'l grasso, tu ne sugi 'l lardo;

s'eo cimo 'l panno, e tu vi fregghi 'l cardo:
s'eo so discorso, e tu poco raffreni;
s'eo gentileggio, e tu misser t'avveni;
s'eo so fatto romano, e tu lombardo.

Sì che, laudato Deo, rimproverare
poco pò l'uno l'altro di noi due:
sventura o poco senno cel fa fare.

E se di questo vòì dicere piùe,
Dante Alighier, i' t'averò a stancare;
ch'eo so lo pungiglion, e tu se' 'l bue.

Přeložil Jan Vladislav

Jsem-li já, Dante, žvanil, jak jsi řek,
pak ty se můžeš se mnou směle měřit:
snídám-li s někým, tys tam na večeri,
saju-li morek, ty zas žereš špek;

mám-li rád drby, ty rád klevetíš,
dělám-li šlechtu, ty se motáš s pány,
táhnu-l s Římem, ty jdeš s Lombard'any,
neznám-li míru, ty se nekrotíš!

A tak si bohudík až ani chvíli
nemáme navzájem co předhazovat:
oba jsem prohráli a prohloupili!

kdybys však chtěl v těch řečech
pokračovat,
hnal bych tě, Dante, až bys vydechnul:
protože jsem-li bodec, ty jsi vůl!

Tenzona (tencóna, okcitánsky *tenso* nebo *tenço*), poetický souboj

Po smrti paní Beatrice našel útěchu ve studiu filozofie; ale nejen studiu se oddával v té době, jak svědčí jeho básnická půtka s přítelem Foresem Donatim

Kdo slyší ženu Bicci Foreseho,
jak chuděra jen kašle celý čas,
moh by si říct, že přišla podle všeho
odněkud, kde je bez ustání mráz.

Uprostřed srpna chodí pořád s rýmou:
co si jen počne za pár nedělí;
a jak se nemá celou noc třást zimou,
když nemá čím se přikrýt v posteli.

Ten kašel, rýmu a vše, čím tak strádá,
však nemá z toho, že už není mladá,
ale že nemá, co má doma mít.

A její matka celá usoužená
pláče a říká: „Mít pár grošů věna,
i za hraběte mohla holka jít.“

Forese mu nezůstal dlužen odpověď; na předhůzku o ženě a chudobě mu vyčetl otce a jeho lichvu

*Tuhle jsem v noci dostal hrozný kašel,
ježto jsem neměl na sebe co dát,
a tak jsem hleděl brzy ráno vstát,
rozhlídnout se, kde bych tak co našel.*

*Jak tak hledám za ranního šera
truhličku zlatek čerstvě ražených,
najednou jsem vám našel místo nich
uprostřed hrobů otce Alighiera.*

*Byl svázán bůhví proč a bůhví kým
jakýmsi divným uzlem gordickým,
až jsem se křižoval, a povídá mi:*

*„Rozvaž mě přec, už kvůli Dantovi!“
Ale jak na to, to mi nepoví,
a tak jsem šel, a bylo po hledání.*

Náš básník však věděl, kam Forese míří, a oplatil útok útokem; vyčetl Biccimu jeho obžerství, pro něž ho později vsadí do Očistce

Gordický uzel zadrhnou ti spíš
ty tvoje koroptve, můj milý Bicci,
ti tvoji skopci, co je pořád jíš
a co tě taky za to brzy zničí.

Nevezmeš-li včas nohy na ramena,
dostanou tě co nejdřív za mříže;
a nepomůže žádná tvoje změna,
i kdyby ses už nedotk talíře.

Slyšel jsem však, že ses dal na řemeslo,
které jak známo vždycky dobře neslo,
takže se zhojíš, není-li to lež,

a nemusíš se lekat upomínek
a zahálky bez plných mís a sklínek;
jenom ať nad tím jednou nezpláčeš.

V Očistci budou oba mluvit přátelsky; tentokrát však Bicci přebil výtku z obžerství obviněním z příživnictví

*Než začneš říkat, co je ten či ten,
jdi a vrať sám, cos pobral v chudobinci,
protože letos jeho dobrodinci
zplakali nad tím, jak je vymeten.*

*A když tak znáš to naše žebráctví,
proč po nás pořád chceš ty milodary
a nosíš od nás v plných nůších dary,
z kterých jsi živ, to přece každý ví.*

*Ale to všechno můžeš nakonec,
jen dokud jsou tvá sestra s bratrem živi
a nežebráš jak tvůj strýc o kus skývy.*

*Jednou však skončíš v chudobinci přec,
a už tě vidím, jak tam sedíš v síni
a v hazuce jíš z mísy s ostatními.*

didakticko-alegorická poezie

- ▶ severní Itálie (Lombardie)
- ▶ alegorické básnické skladby, obrazy záhrobního světa (tzv. vidění), líčení pekelných muk i rajské blaženosti:
- ▶ **Ugucione da Lodi** (1. pol. 13. stol.) – *Libro* – náboženská tematika; autor byl pravděpodobně blízký reformním hnutím jako patarini nebo valdenští.
- ▶ **Giacomino da Verona** (2. pol. 13. stol.) - *De Ierusalem celesti, De Babilonia civitate infernali. Bonvesin della Riva* (1240-1315) - *Libro delle tre scritture* (scrittura nigra, rubra, aurea: pekelná muka, Kristovo utrpení, rajská sláva)
- ▶ Toskánsko
- ▶ **Dino Compagni** (jeho autorství v případě tohoto díla však není zcela jisté): *Intelligenza* (alegorická skladba, inspirační zdroje italské, latinské, provensálské i francouzské; Intelligence v podobě krásné paní, která má na hlavě korunu s 60 drahokamy; její palác a dvořané, 7 královen – 7 ctností; výzdoba paláce – historické příběhy; palác je také alegorií lidského těla, jeho klenba představuje lidskou mysl).
- ▶ Francesco Stabili di Simeone – **Cecco d'Ascoli**: *Acerba* (didaktická poema; acerba etas - acerba vita, trpký pozemský život; témata: vesmír, příroda – fyzika, meteorologie, biologie, symbolika zvířat, vlastnosti kamenů; lidské ctnosti a neřesti, náboženská víra, etika); Cecco d'Ascoli polemizoval s Dantem, který věřil, že vůlí a silou ducha lze ovládat pudy, zatímco Cecco považoval za mnohem silnější přírodu a přirozenost; zabýval se astrologií a astronomií; roku 1327 byl inkvizicí odsouzen k smrti upálením.

didakticko-alegorická poezie

- ▶ Toskánsko
- ▶ **Brunetto Latini: *Tesoretto*** (alegorická poema inspirovaná francouzským *Románem o růži*; vypravěč se cestou ze Španělska do rodné Florencie dozvídá o vyhnání guelfů v bitvě u Montaperti, zabloudí v lese, potká Přírodu v podobě krásné paní, která mu objasňuje smysl světa a vesmíru – Bůh stvořitel, andělé, Lucifer, zvířata a rostliny, lidská duše, 4 lidské temperamenty, 4 živly, planety, znamení zvěrokruhu, ctnosti, hříchy, pokání, setkání s Ptolemaiem).
Favolello (fr. fablel – poemetto; dopisy ve verších na téma přátelství; adresátem je básník Rustico di Filippo)
- ▶ *Strozzi 146, Tesoretto, Biblioteca Medicea-Laurenziana, 13th century*

